

BÖLÜM 2

İntihar Davranışını Açıklayan Birinci Nesil Kuramlar

Oğuz Bilal KARAKUŞ¹

GİRİŞ

İnsanoğlunun, dünya sahnesinde var olduğundan bu yana hayatı algılama ve anlamlandırma çabası süregelmektedir. Hayatın tutarlı bir şekilde algılanabilmesi için hayat kadar kaçınılmaz, ürkütücü ve son derece merak uyandırıcı bir olgu olan ölümün anlamlandırılabilmesi büyük önem arz etmektedir. İnsanlar, binlerce yıldır birçok din ve felsefi sistem içerisinde ölümü kavramaya çalışmıştır (1).

Kişinin bizatihi kendi yaşamından vazgeçişinin en somut göstergesi olan intiharın kavranması ise ölüm olgusunun anlamlandırılabilmesi için önemli bir kapıdır. Yaklaşık yüz yıldır araştırmacılar, insanın neden kendini öldürdüğü sorusuna sistematik yanıtlar aramaya çalışmış ve bunun sonucunda bir dizi kuram geliştirmiştir. Bu teorik yaklaşımlarla yalnızca intiharın ardındaki sır perdesinin aralanması değil; aynı zamanda intihar açısından risk altındaki bireylerin daha iyi tespit edilmesi ve intihar davranışına yönelik etkili müdahalelerin geliştirilmesi de amaçlanmaktadır (2).

İntihar eylemi münferit bir eylem değil, birçok risk faktörünün bir araya gelmesiyle oluşan faaliyetler yelpazesidir. Bu nedenle faydalı bir intihar kuramı oluşturmak için araştırmacıların intihar davranışları arasındaki yüzeyel ilişkilerin ötesine geçmeleri ve nedensel mekanizmalara odaklanmaları gerekmektedir (3).

¹ Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Erenköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniği, bilal_k422@hotmail.com

nin kendisini, sırasını bekleyen çaresiz bir kurban olarak görmesiyle ifade bulan *edilgenlik* ve kişinin yaşandığı olumsuz duyguları bastırmak amacıyla hiçbir duyguyu hissedemez hle gelmesiyle karakterize *hissizlik*dir (17,26). Bu aşama intihar davranışını, intihar düşüncesinden ayırmaktadır.

Baumesiter' ın kuramı, insanoğunun intihara doğru kaçışını aşama aşama anlatıyor olması yönüyle büyük önem taşımaktadır. Buna karşılık, intiharın sosyo-kültürel dinamiklerinin hesaba yeterince katılmaması bu kuramın kısıtlı bir yönü olarak görülmektedir (11).

SONUÇ

İntihar davranışının ve bu davranışın ortaya çıktığı psikolojik dinamiklerin aydınlatılabilmesi için araştırmacılar bir dizi kuram geliştirmiştir. Bu teorik çalışmaların ilk örnekleri, geleneksel veya birinci nesil kuramlar olarak adlandırılmaktadır. Bu kuramlar; intiharın temelde, kaybedilen içsel sevgi nesnesine saldırı olduğunu ifade eden **psikanalitik kuram**, katlanılamayacak düzeydeki ruhsal açıdan bir çeşit kurtulma çabası olduğunu ifade eden **ruhsal kuram**, umutsuzluk duygusu ve bilişsel süreçlerle ilişkisini vurgulayan **umutsuzluk kuramı** ve intiharın, olumsuz ve caydırıcı bir durumdan kaçış çabası olduğunu ifade eden **kaçış kuramıdır**.

İntihar davranışını açıklamak için ortaya konan bu modeller intihar araştırmalarına ve intiharla ilgili önlem çalışmalarına rehberlik etmesi açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte birinci nesil kuramlar; intihar düşüncesi ile intihar davranışı arasındaki ayrımı açıklamada yetersiz kalmaktadır (38). Bu ayrım, intihar düşüncesi olan birçok kişinin intihar davranışında bulunmadığı gerçeği düşünüldüğünde, özellikle önem kazanmaktadır (39).

Son olarak intihar gibi çok yönlü ve karmaşık bir fenomeni tüm yönleriyle açıklamada bu kuramların yetersiz kaldığı durumlar göz önüne alındığında; intihar davranışının diğer kuramlarla birlikte daha kapsayıcı ve bütüncül bir şekilde ele alınmasının uygun bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir (9,38).

KAYNAKLAR

1. Hocaođlu . İntihar, Karamustafalođlu KO. (ed.) Temel ve Klinik Psikiyatri. İçinde. Ankara; Güneş Tıp Kitabevi, 2018. p.909-925.
2. Montemaranano V, Troister T, Lambert CE, Holden RR. A four-year longitudinal study examining psychache and suicide ideation in elevated-risk undergraduates: A test of Shneidman's model of suicidal behavior. J Clin Psychol. 2018;74(10):1820-32.

3. Brent DA. Preventing youth suicide: time to ask how. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2011;50(8):738-40.
4. Prinstein MJ. Introduction to the special section on suicide and nonsuicidal self-injury: a review of unique challenges and important directions for self-injury science. *J Consult Clin Psychol*. 2008;76(1):1-8.
5. Bulut, B. P. ve Demirbaş, H. (2021). Kırılma noktası: İkinci Nesil İntihar Kuramları. *Nesne*, 9(20), 418-431.
6. Adler A, Friedman P, Wiener Psychoanalytische Vereinigung, editörler. On suicide: with particular reference to suicide among young students. New York: International Universities Press; 1967. 141 s.
7. Ronningstam E, Weinberg I, Maltzberger JT. Psychoanalytic theories of suicide. In: Wasserman D (ed.) *Oxford Textbook of Suicidology and Suicide Prevention*. 2nd ed. Glasgow; 2021. p. 147-157.
8. Özkan S, Direk N. İntihar. *Türkiye Klinikleri J Surg Med Sci* 2007, 3(42).
9. Demirbaş H, Pınar Bulut B. İntihar ve Psikoloji, Ayan D, Hancı H, Demirbaş H (ed.) *Bilim ve Kültür Aynasında İntihar* içinde. Ankara: Nobel Yayınevi, 2021. p.104-126.
10. Schechter M, Goldblatt MJ, Ronningstam E, Herbstman B. The Psychoanalytic Study of Suicide, Part I: An Integration of Contemporary Theory and Research. *J Am Psychoanal Assoc*. 2022;70(1):103-37.
11. Eskin M. İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 2014.
12. Barzilay S, Apter A. Psychological models of suicide. *Arch Suicide Res*. 2014;18(4):295-312.
13. Mikhailova O. Suicide in Psychoanalysis. *Psychoanalytic Social Work*. 2006;12(2):19-45.
14. Maltzberger JT. Ecstatic suicide. *Archives of Suicide Research*. 1997;3(4):283-301.
15. Shneidman ES. Suicide as psychache. *J Nerv Ment Dis*. 1993;181(3):145-7.
16. Ducasse D, Holden RR, Boyer L, Artéro S, Calati R, Guillaume S, vd. Psychological Pain in Suicidality: A Meta-Analysis. *J Clin Psychiatry*. 2017;78(3):16108.
17. Rudd MD, Perez- Munar A. Psychological theories of suicidal behaviour. In: Wasserman D (ed.) *Oxford Textbook of Suicidology and Suicide Prevention*. 2nd ed. Glasgow; 2021. p. 159-165.
18. Troister T, Holden RR. A two-year prospective study of psychache and its relationship to suicidality among high-risk undergraduates. *J Clin Psychol*. 2012;68(9):1019-27.
19. Patterson AA, Holden RR. Psychache and suicide ideation among men who are homeless: a test of Shneidman's model. *Suicide Life Threat Behav*. 2012;42(2):147-56.
20. Olié E, Guillaume S, Jaussent I, Courtet P, Jollant F. Higher psychological pain during a major depressive episode may be a factor of vulnerability to suicidal ideation and act. *J Affect Disord*. 2010;120(1-3):226-30.
21. DeLisle MM, Holden RR. Differentiating between depression, hopelessness, and psychache in university undergraduates. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 2009;42(1):46-63.
22. Lvinger S, Holden RR, Ben-Dor DH. Examining the importance of mental pain and physical dissociation and the fluid nature of suicidality in young suicide attempters. *Omega: Journal of Death and Dying*. 2016;73(2):159-73.
23. Abramson LY, Metalsky GI, Alloy LB. Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*. 1989;96(2):358-72.
24. Aish AM, Wasserman D, Renberg ES. Does Beck's Hopelessness Scale really measure several components? *Psychol Med*. 2001;31(2):367-72.
25. Beck AT. *Cognitive therapy and the emotional disorders*. Oxford, England: International Universities Press; 1976. 356 s. (Cognitive therapy and the emotional disorders).

26. Cornette MM, Abramson LY, Bardone AM. Toward an integrated theory of suicidal behaviors: Merging the hopelessness, self-discrepancy, and escape theories. *İçinde: Suicide science: Expanding the boundaries*. New York, NY, US: Kluwer Academic/Plenum Publishers; 2000. s. 43-66.
27. Liu RT, Kleiman EM, Nestor BA, Cheek SM. The Hopelessness Theory of Depression: A Quarter Century in Review. *Clin Psychol (New York)*. 2015;22(4):345-65.
28. Rose, D. T., & Abramson, L. Y. (1992). Developmental predictors of depressive cognitive style: Research and theory. In D. Cicchetti & S. Toth (Eds.), *Rochester symposium of developmental psychopathology* (Vol. 4, pp. 323– 349). Rochester, NY: University of Rochester Press.
29. David Klonsky E, Kotov R, Bakst S, Rabinowitz J, Bromet EJ. Hopelessness as a predictor of attempted suicide among first admission patients with psychosis: a 10-year cohort study. *Suicide Life Threat Behav*. 2012;42(1):1-10.
30. Wetzel RD. Hopelessness, depression, and suicide intent. *Arch Gen Psychiatry*. 1976;33(9):1069-73.
31. Baumeister RF. Suicide as escape from self. *Psychol Rev*. 1990;97(1):90-113.
32. Tang J, Wu S, Miao D. Experimental test of escape theory: accessibility to implicit suicidal mind. *Suicide Life Threat Behav*. 2013;43(4):347-55.
33. Beevers CG, Miller IW. Perfectionism, cognitive bias, and hopelessness as prospective predictors of suicidal ideation. *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 2004;34(2):126-37.
34. Lester D. The association between the quality of life and suicide and homicide rates. *The Journal of Social Psychology*. 1984;124(2):247-8.
35. Landrault H, Jaafari N, Amine M, Malka G, Selimbegović L, Chatard A. Suicidal Ideation in Elite Schools: A Test of the Interpersonal Theory and the Escape Theory of Suicide. *Suicide Life Threat Behav*. 2020;50(1):201-10.
36. Selimbegović L, Chatard A. The mirror effect: Self-awareness alone increases suicide thought accessibility. *Consciousness and Cognition: An International Journal*. 2013;22(3):756-64.
37. Henken VJ. Banality reinvestigated: A computer-based content analysis of suicidal and forced death documents. *Suicide*. 1976;6(1):36-43.
38. Klonsky ED, May AM. The Three-Step Theory (3ST): A new theory of suicide rooted in the “ideation-to-action” framework. *International Journal of Cognitive Therapy*. 2015;8(2):114-29.
39. Nock MK, Borges G, Bromet EJ, Alonso J, Angermeyer M, Beautrais A, vd. Cross-national prevalence and risk factors for suicidal ideation, plans and attempts. *Br J Psychiatry*. Şubat 2008;192(2):98-105.